

Reģionu komitejas atzinums “Tiesību aktu kopums par cietušo tiesībām”

(2012/C 113/11)

REĢIONU KOMITEJA

- atbalsta ideju uzlabot noziegumos cietušo personu stāvokli un viņu tiesības. Tas ir svarīgs aspekts Stokholmas programmas un rīcības plāna īstenošanā, lai izveidotu patiesu brīvības, drošības un tiesiskuma telpu Eiropā, kas savukārt ir Eiropas integrācijas pamatelements un ES mērķis;
- atzinīgi vērtē vietējo un reģionālo pašvaldību iesaistīšanu iepriekš minētajos centienos. Vietējām un reģionālajām pašvaldībām ir izšķiroša nozīme daudzu pakalpojumu sniegšanā un struktūru nodrošināšanā noziegumos cietušo atbalstam, un ierosinātajiem ES līmeņa obligātajiem noteikumiem būs neizbēgama ietekme vietējā un reģionālajā līmenī pēc Komisijas tiesību aktu paketes par cietušo tiesībām pieņemšanas;
- uzsver, ka Komisijas ierosinātajai tiesību aktu paketei par cietušo tiesībām būs nozīmīga ietekme, jo īpaši finansiālas sekas, vietējā un reģionālajā līmenī;
- uzskata, ka ir svarīgi rast risinājumus cietušo personu tiesību līdzsvarošanai, vienlaikus garantējot nevainības prezumpcijas ievērošanu kriminālajā tiesvedībā, kā arī aizdomās turamo personu un notiešāto noziedznieku individuālo tiesību ievērošanu.
- ierosina, lai saistībā ar uzdevumu koordinēšanu starp dalībvalstīm Eiropas Savienība uzņemtos aktīvāku lomu.

Ziņotājs	Per Bødker ANDERSEN kgs (DK/PSE), Koldingas pilsētas mēra vietnieks un pilsētas domes loceklis
Atsauces dokumenti	Komisijas paziņojums "Cietušo tiesību stiprināšana Eiropas Savienībā" COM(2011) 274 final Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko nosaka noziegumus cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimuma standartus COM(2011) 275 final Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par aizsardzības pasākumu savstarpēju atzīšanu civillietās COM(2011) 276 final

I. VISPĀRĪGI APSVĒRUMI POLITIKAS JOMĀ

REĢIONU KOMITEJA

1. atbalsta ideju uzlabot noziegumos cietušo personu stāvokli un viņu tiesības. Tas ir svarīgs aspekts Stokholmas programmas un rīcības plāna īstenošanā, lai izveidotu patiesu brīvības, drošības un tiesiskuma telpu Eiropā, kas savukārt ir Eiropas integrācijas pamatelements un ES mērķis saskaņā ar LES 3. panta 2. punktu. Priekšlikumi par pastiprinātu aizsardzību sevišķi attiecas uz īpaši neaizsargātiem noziegumos cietušajiem, galvenokārt bērniem;

2. tāpēc atzīmē, ka kopēju obligātu noteikumu izstrāde brīvības, drošības un tiesiskuma jomā sekmē vienotas Eiropas Savienības veidošanu un tādēļ aicina visas dalībvalstis iesaistīties minētajās politikas jomās visu iedzīvotāju interesēs;

3. atzinīgi vērtē vietējo un reģionālo pašvaldību iesaistīšanu iepriekš minētajos centienos. Vietējām un reģionālajām pašvaldībām ir izšķiroša nozīme daudzu pakalpojumu sniegšanā un struktūru nodrošināšanā noziegumos cietušo atbalstam, un ierosinātajiem ES līmeņa obligātajiem noteikumiem būs neizbēgama ietekme vietējā un reģionālajā līmenī pēc Komisijas tiesību aktu paketes par cietušo tiesībām pieņemšanas;

4. ir pārliecināta, ka cietušo personu augsta līmeņa aizsardzība ir svarīga, lai mazinātu noziedzības vispārējās sekas, palīdzot cietušajiem pārvarēt nozieguma fizisko un/vai psiholoģisko ietekmi;

5. uzsver, ka noteikumiem par cietušo tiesībām ir dažādas sociālās, kriminoloģiskās, kā arī finansiāla rakstura sekas, attiecībā uz kurām jāatrod līdzsvaroti risinājumi. Uzlabojot cietušo stāvokli, jāņem vērā virkne saimniecisku aspektu, jo īpaši vietējā un reģionālajā līmenī, kā arī ar tiesisko noteiktību saistīti aspekti.

6. atgādina, ka cietušo tiesību regulējums var ietekmēt aizdomās turēto vai apsūdzēto personu statusu. Komiteja uzskata, ka jāmeklē risinājumi, kuros cietušā intereses gan ir prioritāras, tomēr netiek apdraudēta arī aizdomās turēto vai apsūdzēto personu tiesiskā aizsardzība. Cieņas pilna attieksme pret aizdomās turētajām vai apsūdzētajām personām — pat ļoti smagu noziegumu gadījumā— ir pamatā tiesiskumam, kas ir viens no Eiropas integrācijas pamatprincipiem un priekšnoteikums ilgtspējīgiem un noturīgiem risinājumiem attiecībā arī uz cietušajiem. Tajā iekļauta arī nevainības prezumpcija, ja vien un kamēr nav pierādīts, ka attiecīgā persona ir vainīga, un tiesības uz likumā paredzētās kārtības ievērošanu. Neaizsargājot aizdomās turēto vai apsūdzēto personu tiesības, nebūs iespējams izveidot ES brīvības, drošības un tiesiskuma telpu. Tāpēc Reģionu komiteja uzsver, ka pienākums rūpēties par šāda līdzsvara nodrošināšanu attiecināms arī uz vietējā un reģionālā līmeņa vēlētajiem pārstāvjiem;

7. atzinīgi vērtē to, ka Komisijas izstrādātā tiesību aktu pakete par cietušo tiesībām būtībā ir prasību minimums, ar kuru nosaka tiesību minimuma līmeni, tomēr ir paredzēta iespēja katrai dalībvalstij paaugstināt minētos standartus. Komiteja vēlētos atgādināt, ka minētie ES standarti nekādos apstākļos un nevienā dalībvalstī nedrīkstētu mazināt cietušo personu tiesības. Jāmeklē līdzsvaroti risinājumi, kuros ņemtas vērā valsts un reģionāla līmeņa atšķirības un kuri ir pielāgoti atsevišķo valstu dažādajiem apstākļiem, kultūrai un tradīcijām. Tas atbilst LESD līguma 82. panta 2. punktam, kurā noteikts, ka jāņem vērā dalībvalstu tiesisko sistēmu un tradīciju atšķirības, un atspoguļo LES 5. panta 3. punktā izklāstītos subsidiaritātes un proporcionalitātes principus;

8. atgādina, ka līdzsvaroti risinājumi ietver prasību diferencēt cietušo personu atbalstu un procesuālās tiesības atbilstoši risināmo problēmu smagumam un nozīmīgumam. Cietušo personu tiesību aizsardzība ir ļoti plaša joma, kas aptver gan ļoti atšķirīgus noziegumu veidus, gan virkni dažādus juridiska, sociāla, saimnieciska, medicīniska un psiholoģiska rakstura pasākumus. Reģionu komiteja aicina meklēt diferencētus risinājumus, kuros konsekventi ņemts vērā proporcionalitātes princips, lai attiecīgā problēma un tās risinājums būtu savstarpēji samērīgi.

II. TIESĪBU AKTU PAKETES PAR CIETUŠO TIESĪBĀM NOZĪME VIETĒJĀ UN REĢIONĀLAJĀ LĪMENĪ

9. uzsver, ka Komisijas ierosinātajai tiesību aktu paketei par cietušo tiesībām būs nozīmīga ietekme, jo īpaši finansiālas sekas, vietējā un reģionālajā līmenī. Tas attiecas ne tikai uz reģioniem tajās ES dalībvalstīs, kurām ir federāla struktūra, bet arī uz vietējo līmeni, jo daudzos gadījumos pašvaldības policija un citas pašvaldības iestādes ir pirmās, kas nonāk saskarē ar cietušajiem. Bieži vien arī vietējām pašvaldībām būs jā rūpējas par īpaši neaizsargātiem cietušajiem, piemēram, bērniem, nepilngadīgajiem un cilvēkiem ar invaliditāti. Tāpēc Reģionu komiteja uzsver, ka, ņemot vērā valstu atšķirīgās sistēmas, jārod piemēroti finansiāli risinājumi, lai nodrošinātu cietušo aizsardzības uzlabošanu atbilstoši minētajiem priekšlikumiem un lai vietējās un reģionālās pašvaldības spētu pildīt savas saistības;

10. uzsver, ka izšķiroša nozīme cietušo personu aizsardzības pilnveidošanā ir dažādu iestāžu pārrobežu sadarbības stiprināšanai. Šādas sadarbības sistēmas, kurās vietējām un reģionālajām pašvaldībām pašsaprotami ir galvenā nozīme, būtu jāstiprina gan vertikāli (vietējo/reģionālo pašvaldību un valsts iestāžu attiecības), gan horizontāli (dažādu reģionālo un/vai vietējo pašvaldību savstarpējās attiecības). Minētajām struktūrvienībām ir īpaša nozīme gadījumos, kad kriminālprocesam ir pārrobežu aspekti un cietušais dzīvo citā ES dalībvalstī.

Tāpēc Reģionu komiteja izsaka nožēlu par to, ka direktīvas projekta 25. pantā ietvertie noteikumi par sadarbības pasākumu koordinēšanu nav mainīti kopš 2001. gada un attiecas vienīgi uz dalībvalstīm;

11. uzskata, ka reģionālajām un vietējām pašvaldībām jau ir plaša pieredze un kompetence noziegumos cietušo atbalstīšanā un aprūpē. Minētās pieredzes apmaiņa un izmantošana — arī likumdošanas posmā — varētu palīdzēt sasniegt Komisijas izvirzītos mērķus un tādēļ būtu atbalstāma;

III. KONKRĒTI PRIEKŠLIKUMI

12. ierosina saistībā ar tiesību aktu paketi par cietušo tiesībām tiešāk uzsvērt reģionu, pilsētu un pašvaldību lomu. Ja Eiropas Savienības likumdevējs uzskata, ka arī reģionālajām un vietējām pašvaldībām ir būtiska nozīme, to vajadzētu tiešāk norādīt, piemēram, direktīvas projekta apsvērumos (skat. 2. grozījumu);

13. aicina pārdomāt, kā un vai vietējo un reģionālo pašvaldību pieredzi var izmantot, lai labāk atbalstītu un aprūpētu noziegumos cietušos. Šādi pasākumi īstenojami vienlaikus vairāk apmācot policijas darbiniekus, sociālos darbiniekus un citas

vietējā līmeņa profesionāļu grupas, kurām bieži ir pirmā saskare ar cietušajiem;

14. uzskata, ka ir svarīgi rast risinājumus cietušo personu tiesību līdzsvarošanai, vienlaikus garantējot nevainības prezumpcijas ievērošanu kriminālajā tiesvedībā, kā arī aizdomās turamo personu un notiesāto noziedznieku individuālo tiesību ievērošanu. Reģionu komiteja ierosina to skaidri norādīt direktīvas priekšlikuma 7. apsvērumā (skat. 1. grozījumu).

15. uzskata, ka reģioni un pilsētas būtu jāiesaista, meklējot iespējamus veidus, kā pastiprināt dažādu valstu vietējo un reģionālo pašvaldību pārrobežu sadarbību. Šajā nolūkā ļoti svarīgi ir izveidot reģioniem un/vai pašvaldībām paredzētus kontaktpunktus, kas nodrošinātu informāciju par dažādu iestāžu attiecīgo darbību un veiktajiem pasākumiem;

16. ierosina, lai saistībā ar uzdevumu koordinēšanu starp dalībvalstīm Eiropas Savienība uzņemtos aktīvāku lomu arī vietējā un reģionālajā līmenī. To varētu īstenot, piemēram, izveidojot ES līmeņa koordinēšanas mehānismu, kura uzdevums būtu veicināt dažādu dalībvalstu vietējo pašvaldību sadarbību, gan veicot vispārīgus pētījumus, gan koordinējot konkrētus procesus, piemēram, palīdzot nodibināt kontaktus ar kompetentajām vietējām un reģionālajām pašvaldībām citās dalībvalstīs. Šāda struktūra varētu arī izveidot un pārvaldīt datubāzi, kurā apkopoti paraugprakses piemēri, kā ierosinājusi RK atzinumā par Stokholmas programmas rīcības plānu ⁽¹⁾.

17. būtu jāapsver arī atbilstoši līdzekļi, kas dotu cietušajiem iespēju pašiem piekļūt lietderīgai informācijai un atbalstam ES līmenī. Cietušajiem paredzēts ES telefonisks dienests, iespējams, uzlabotu to personu stāvokli, kuras cietušas ārvalstī izdarītos noziegumos. Šāds dienests varētu palīdzēt ne tikai tik ilgi, kamēr cietušie atrodas ārvalstī un viņiem vajadzīga dažādu veidu palīdzība un atbalsts, bet arī pēc viņu atgriešanās dzimtenē un kontaktējoties ar tās valsts iestādēm, kurā ticis izdarīts noziegums.

18. vēlētos vērst uzmanību arī uz ievērojamo pieredzi un kompetenci, kāda šajā jomā ir privātā sektora un citām ieinteresētajām personām. Komiteja tādēļ aicina cietušo stāvokļa uzlabošanas centienos iesaistīt ne tikai privātpersonas, bet arī juridiskās personas un valsts, kā arī reģionālā un vietējā līmeņa nevalstiskās apvienības cietušo aizsardzībai un atbalstam. Tas būtu iespējams, piemēram, ar ES līmeņa koordinēšanas pasākumu starpniecību, lai analizētu gūto pieredzi, iesaistot dažādas privātā sektora un citas ieinteresētās personas, kas varētu sniegt ieguldījumu sadarbības uzlabošanā.

⁽¹⁾ RK atzinums "Brīvības, drošības un tiesiskuma telpas nodrošināšana Eiropas pilsoņiem — Stokholmas programmas īstenošanas rīcības plāns" RK 87. plenārsesija 2010. gada 1. un 2. decembrī, ziņotājs — Holger Poppenhäger kgs, (DE/PSE), Tīringenes federālās zemes tieslietu ministrs.

19. uzskata, ka saistībā ar noziegumiem īpaši svarīgi ir ņemt vērā to, ka jānodrošina atbalsts un aprūpe bērniem un nepilngadīgajiem. Komiteja uzskata, ka ES tiesību aktos pēc iespējas viennozīmīgi jāiekļauj minimālās prasības par palīdzību noziegumos cietušiem bērniem un nepilngadīgajiem, nevis jāaprobežojas ar vispārīgām nodomu deklarācijām;

20. uzsver, ka kriminoloģijas un viktimoloģijas zināšanas par bērniem un nepilngadīgajiem kā nozieguma upuriem pilnveidojas un, izstrādājot un aktualizējot ES tiesību aktus, būtu jāņem vērā jaunas atklāsmes. Zinātniskie dati liecina, ka būtu vēlama pieeja, kurā vairāk nekā Eiropas Komisijas izraudzītajā pieejā ņemti vērā bērna attīstības dažādie posmi un tiem atbilstošās bērna vajadzības (?).

Lielāka diferencēšana atkarībā no vecuma un nozieguma veida varētu pavērt ceļu stingrāku un mērķtiecīgāku noteikumu minimumam attiecībā uz īpašām cietušo kategorijām, piemēram, atbalsts maziem bērniem vai bērniem vai nepilngadīgajiem, kas ir cietuši īpaši smagos noziegumos;

21. uzsver, ka ierosinātās direktīvas 2. pantā iekļautā "cietušā" definīcija ir ļoti plaša. Saskaņā ar minēto direktīvu par cietušo uzskata ikvienu fizisku personu, kas ir cietusi no iebkāda — pat maznozīmīga — noziedzīga nodarījuma. Pamatojoties uz šādu plašu definīciju, arī uz nelielos nodarījumos cietušajiem būtu attiecināmas direktīvā izklāstītās procesuālās tiesības. Tas varētu būt samērā dārgi un jāšaubās, vai tik plašs regulējums ir līdzsvarots un atbilstošs risinājums cietušo stāvokļa uzlabošanai;

22. šajā saistībā atgādina, ka jau ir bijušas citas jomas Eiropas likumdošanā attiecībā uz tieslietām un iekšlietām, kurās visaptverošas sadarbības instrumentu pielietošana praksē ir izrādījusies daudz dārgāka nekā iepriekš ticis plānots, jo nav bijis atbilstošu diferencēšanas kritēriju, piemēram, Eiropas apcietināšanas ordera jaunākajos novērtējumos Komisija ir brīdinājusi neizmantojot apcietināšanas orderi gadījumos, kas saistīti ar likumpārkāpumiem, kurus izdarījuši nepilngadīgie, jo dažās dalībvalstīs minētā instrumenta piemērošana ir bijusi pārmērīga;

23. tāpēc iesaka Komisijai apsvērt diferencētāku pieeju, kas būtu pielāgota esošajām problēmām, un aicina noteikt atbilstošus ierobežojumus cietušo personu tiesībām, lai tiktu nodrošināts cietušo personu tiesību un izdarītā noziedzīgā nodarījuma smaguma pakāpes samērīgums. RK tādēļ ierosina iekļaut direktīvā vispārēju proporcionālītātes principu, lai nodrošinātu, ka direktīvas atsevišķas daļas neattiecas uz maznozīmīgos noziegumos cietušajiem.

IV. IETEIKUMI GROZĪJUMIEM

Grozījums Nr. 1

7. apsvērumi

Komisijas ierosinātais teksts	RK grozījums
— Šajā direktīvā ir respektētas pamattiesības un ievēroti principi, kas jo īpaši atzīti Eiropas Savienības Pamattiesību hartā.	— Šajā direktīvā ir respektētas pamattiesības — <u>tai skaitā aizdomās turēto un apsūdzēto tiesības kriminālprocesa laikā</u> — un ievēroti principi, kas jo īpaši atzīti Eiropas Savienības Pamattiesību hartā.

Pamatojums

Nevainības prezumpcija un visu iedzīvotāju pamattiesību ievērošana ir Eiropas tiesiskuma galvenie sasniegumi un tāpēc būtu skaidri jānorāda saistībā ar cietušo personu tiesību aizsardzību.

(?) Skat. "Protecting children and preventing their victimization From policy to action, From drafting legislation to Practical Implementation", Burnaby (Kanāda) Simon Fraser Universitātes Kriminoloģijas skolas goda profesors Dr. Ezzat A. Fattah. Programmatiska runa konferencē "Bērni ES — tiesības un pilnvarojums" (CURE Hotel Sheraton, Stokholmā, Zviedrijā), 2009. gada 3. un 4. decembrī, ES prezidentvalsts Zviedrijas rīkota konference par noziegumos cietušiem bērniem kriminālajā tiesvedībā.

Grozījums Nr. 2

Jauns 24.b apsvērumš

Komisijas ierosinātais teksts	RK grozījums
	— <u>Vietējās un reģionālās pašvaldības un to dienesti daudzos gadījumos ir vismaz daļēji atbildīgi par cietušo atbalstu un pirmās, kas nonāk saskarē ar cietušajiem. Tāpēc vietējās un reģionālās pašvaldības ir galvenie partneri, īstenojot tiesību aktus, lai uzlabotu cietušo aizsardzību, un minēto pašvaldību pieredzes apmaiņa un izmantošana šajā jomā ir svarīgs aspekts iedzīvotāju un ieinteresēto pušu informēšanā.</u>

Pamatojums

Direktīvas projekta apsvērumos būtu skaidri jānorāda uz vietējo un reģionālo pašvaldību lielo nozīmi, sniedzot pakalpojumus un informāciju.

Grozījums Nr. 3

Jauns 25.b apsvērumš

Komisijas ierosinātais teksts	RK grozījums
	— <u>Cietušo procesuālajām tiesībām saskaņā ar šo direktīvu jābūt atbilstošām un tās ir vajadzīgas, lai sasniegto paredzēto mērķi, un ir jānodrošina cietušās personas procesuālo tiesību un izdarītā noziedzīgā nodarījuma smaguma pakāpes samērīgums.</u>

Pamatojums

Eiropas likumdošanā attiecībā uz tieslietām un iekšlietām ir bijušas jomas, kurās visaptverošas sadarbības instrumentu pielietošana praksē ir izrādījusies daudz dārgāka nekā iepriekš ticis plānots. Pamatojoties uz šādu plašu definīciju, arī uz nelielos nodarījumos cietušajiem būtu attiecināmas direktīvā izklāstītās procesuālās tiesības. Ir apšaubāmi, vai tik plašs regulējums ir līdzsvarots un mērķtiecīgs risinājums cietušo stāvokļa uzlabošanai.

Grozījums Nr. 4

25. pants

Komisijas ierosinātais teksts	RK grozījums
Sadarbība un pakalpojumu saskaņošana	Sadarbība un pakalpojumu saskaņošana
1. Dalībvalstis sadarbojas, lai sekmētu efektīvāku cietušo tiesību un interešu aizsardzību kriminālprocesā, izmantojot tīklus, kas tieši saistīti ar tiesu sistēmu, vai saites starp cietušo atbalsta organizācijām, kā arī, izmantojot tādu Eiropas tīklu atbalstu, kas nodarbojas ar cietušo jautājumiem.	1. Dalībvalstis <u>un, attiecīgā gadījumā, vietējās un reģionālās pašvaldības</u> sadarbojas, lai sekmētu cietušo tiesību un interešu efektīvāku aizsardzību kriminālprocesā, izmantojot tīklus, kas tieši saistīti ar tiesu sistēmu, vai saites starp cietušo atbalsta organizācijām, kā arī, izmantojot tādu Eiropas tīklu atbalstu, kas nodarbojas ar cietušo jautājumiem.
2. Dalībvalstis nodrošina, ka iestādes, kas nodarbojas ar atbalsta sniegšanu cietušajiem, sadarbojas, saskaņoti reaģējot uz cietušo vajadzībām un mazinot nozieguma, turpmākas un atkārtotas viktimizācijas riskus un slogu uz cietušo, ko rada saskarsme starp cietušo un kriminālās justīcijas dienestiem.	2. Dalībvalstis nodrošina, ka iestādes, kas nodarbojas ar atbalsta sniegšanu cietušajiem <u>(tai skaitā vietējās un reģionālās pašvaldības)</u> , sadarbojas, saskaņoti reaģējot uz cietušo vajadzībām un mazinot nozieguma, turpmākas un atkārtotas viktimizācijas riskus un slogu uz cietušo, ko rada saskarsme starp cietušo un kriminālās justīcijas dienestiem.

Pamatojums

Vietējām un reģionālajām pašvaldībām ir svarīga nozīme cietušo personu tiesību ievērošanas sekmēšanā. Tāpēc dažādu iestāžu sadarbība būtu jāstiprina gan vertikāli (vietējo/reģionālo pašvaldību un valsts iestāžu attiecības), gan horizontāli (dažādu reģionālo un/vai vietējo pašvaldību savstarpējās attiecības). Minētajām struktūrvienībām ir īpaša nozīme gadījumos, kad kriminālprocesam ir pārrobežu aspekti un cietušais dzīvo citā ES dalībvalstī.

Briselē, 2012. gada 16. februārī

*Reģionu komitejas
priekšsēdētāja*
Mercedes BRESSO